

тканини і перевести голку в нижнє положення, щоб лапка не тиснула на зуби двигуна тканини; прибрати своє робоче місце.

Закінчивши ручні та машинні роботи, при виготовленні українського костюма, потрібно провести волого-теплову обробку, при цьому, дотримуючись *правил безпечної роботи електричною праскою*: при ввімкненні і вимкненні брати вилку тільки сухими руками; стежити, щоб шнур не торкався праски; тримати праску тільки за ручку; ставити праску лише на підставку; не залишати без догляду ввімкнену праску, а також не ставити гарячу праску на тканину; після закінчення роботи праску прибрати у певне місце лише після її охолодження.

Отже, дотримання техніки безпеки та санітарно-гігієнічних вимог при виготовленні українського костюма, дає можливість студентам отримати бажаний результат, і найголовніше – забезпечити належні умови, які впливають на їх здоров'я.

Список використаної літератури

1. Вимоги безпеки щодо організації робочих місць [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://buklib.net/books/31185/> (дата звернення: 22.05.2019). – Назва з екрана.
2. Гогіташвілі Г.Г. Основи охорони праці: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Г.Г. Гогіташвілі, В. М. Лапін. – вид.2-ге, стер. – Л.: Нов.світ-2000, 2005. – 230 с.
3. З охорони праці при роботі на швейній машині [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://studopedia.com.ua/1_126499_z-ohoroni-pratsi-pri-roboti-na-shveyniy-mashini.html (дата звернення: 22.05.2019). – Назва з екрана.
4. Правила безпечної праці при виконанні ручних швейних робіт[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studopedia.org/5-13439.html> (дата звернення: 22.05.2019). – Назва з екрана.
5. Ткачук К.Н. Охорона праці та промислова безпека: навч. посібн. / К.Н. Ткачук, В.В. Зацарний, Р.В. Сабарно та ін.. – К.: Лібра, 2010. – С. 560

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Шовкова А.О.
м. Полтава

Анотаці. У статті розглядається питання формування культури безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів як актуальне завдання професійної діяльності вчителя.

Ключові слова: культура безпеки життєдіяльності, професійно-технічні навчальні заклади

Згідно з законом України «Про освіту», Національною Доктриною розвитку освіти в Україні, Концепцією виховання дітей і молоді в національній системі освіти та інших державних нормативних документів одним із завдань, які ставляться перед сучасним педагогом є формування безпечної поведінки підростаючого покоління, навичок дій в небезпечних ситуаціях різного походження, стійких мотивацій на необхідність безпечної життєдіяльності та здорового способу життя. Реалізація даного завдання неможлива без формування культури безпеки життєдіяльності учнів.

Питання формування культури безпеки життєдіяльності широко розглянуто в науковій літературі. Загальні проблеми культури безпечної життєдіяльності розглядаються в працях В. Ананчука, А. Василенко, Б. Григор'єва, В. Деркача,

В. Мошкіна, С. Проскуріна, С. Смульського та інших. Проблеми виховання культури безпеки життєдіяльності знаходять своє відображення у роботах провідних вчених, зокрема В. Бегуна, В. Заплатинського, О. Кобилянського, В. Михайлюка, І. Науменка, Л. Сидорчук, Б. Халмурадова та інших. Заслужують на увагу дослідження О. Белова, Є. Желібо, В. Зацарного, В. Заплатинського О. Запорожця, В. Лапіна, З. Яремко та ін. Питання формування культури безпеки життєдіяльності школярів обґрунтовано в роботах Ю. Воробйова, М. Зоріної, А. Лапаєвої, І. Немкової, В. Руденко, Н. Савіцької, О. Шароватової, та ін. Дидактичні та методичні основи формування безпечної поведінки учнів викладено у працях Ю. Бабанського, В. Безпалька, М. Данилова, Д. Ніколенко, П. Підкасистого, М. Скаткіна, І. Харламова.

Поняття «культура безпеки» уперше було сформульоване МАГАТЕ у 1986 р. в процесі аналізу причин Чорнобильської аварії [5].

Культура безпеки є набором правил та особливостей діяльності, організації і поведінки персоналу, який встановлює вищим пріоритетом особисту відповідальність і увагу проблемам безпеки.

Безпека життєдіяльності – галузь знання та науково-практичної діяльності, спрямована на вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їх властивостей, наслідків впливу на організм людини, основ захисту її здоров'я та життя, а також середовища проживання від небезпек [1, с. 9-16]. Метою є розробка й реалізація відповідних засобів і заходів щодо створення й підтримання здорових та безпечних умов життя і діяльності як у повсякденних умовах побуту й виробництва, так і в умовах надзвичайних ситуацій [2., с. 29-33].

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України термін «культура безпеки життєдіяльності населення» – це сукупність цінностей, стандартів, моральних норм і норм поведінки, спрямованих на підтримання самодисципліни як способу підвищення рівня безпеки [6].

На думку М. Зоріної культура безпеки визначається як рівень розвитку людини і суспільства, що характеризується значущістю забезпечення безпеки життєдіяльності в системі особистісних і соціальних цінностей, безпечної поведінки в повсякденному житті і в умовах небезпечних та надзвичайних ситуацій, рівнем захищеності від загроз і небезпек в усіх сферах життєдіяльності [3, 151]. У цьому контексті визначають три рівні її формування: індивідуальний (світогляд, норми поведінки, індивідуальні цінності і підготовленість людини у сфері безпеки життєдіяльності); колективний (корпоративні цінності, професійна етика та мораль, підготовленість персоналу у сфері безпеки); суспільний (традиції безпечної поведінки, суспільні цінності, підготовленість всього населення у сфері безпеки життєдіяльності) [9].

На основі вище сказаного культура безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів може бути визначене як систему норм, правил і цінностей, що характеризується значущістю завдання забезпечення безпеки при виконанні будь-якої професійної та суспільної діяльності.

Метою статті є аналіз проблеми формування культури безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Державний стандарт професійно-технічної освіти для підготовки (підвищення кваліфікації) робітників з професії Кравець 2-3, 4, 5, 6-го розрядів однією з професійних базових компетентностей визначає дотримання та виконання вимог охорони праці, промислової пожежної безпеки, виробничої санітарії (код БК4) відповідно до якої учні мають правові та організаційні основи охорони праці, правила галузевої безпеки, основи пожежної безпеки, основи електробезпеки, основи гігієни праці та виробничої санітарії, надання першої допомоги потерпілим при нещасних випадках та уміти використовувати в разі необхідності засоби попередження і усунення непередбачених негативних явищ, володіти засобами і методами індивідуального та

колективного захисту від небезпечних та шкідливих виробничих факторів, уміти звільняти потерпілого від дії електричного струму, надавати першу допомогу потерпілим від нещасного випадку. Це пов'язано з тим, що робота у навчально-виробничих майстернях пов'язана з виникненням ризиків травмування через використання гострих предметів (голка, ножиці, шпильки), електричного обладнання (швейні машинки, оверлоки, праски), тому формування культури безпеки життєдіяльності учнів є важливою умовою професійно-практичної підготовки.

Формування культури безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів має свої особливості:

- воно є логічним продовженням процесу формування культури безпеки у загальноосвітніх навчальних закладах, оскільки елементарні знання про безпеку та моделі поведінки в разі їх загрози студенти вже мають;

- базується на міжпредметних зв'язках і потребує постійного широкого застосування;

- процес формування культури безпеки життєдіяльності відбувається не лише на заняттях, а й на навчальних екскурсіях, практиках, конференціях, в процесі самостійної роботи.

Процес формування культури безпеки життєдіяльності у професійній школі має такі пріоритетні напрями: загальну теоретичну підготовку до безпечної професійної діяльності (усвідомлення загальних проблем ризику, безпеки, небезпеки тощо); прищеплення професійних компетенцій, умінь і навичок (видів діяльності, які здійснюються не тільки в безпечних умовах, але й в умовах загрози здоров'ю та життю робітників); психологічну підготовку до безпечної діяльності (взаємовідносини у бригаді, ланці, культивування готовності до розумного ризику, рішучості, сміливості тощо); розвиток якостей особистості, необхідних для виконання безпечної професійної діяльності [7, с. 145].

Формування основ культури безпеки життєдіяльності в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців передбачає формування та розвиток у студентів умінь і навичок наукового пошуку, оволодіння науковими методами пізнання (аналіз, синтез, порівняння, спостереження, експеримент, моделювання, моніторинг тощо) і способами організації пізнавальної діяльності [4, с. 27-29].

Процес формування культури безпеки життєдіяльності відображається у змісті різних дисциплін і відображається як специфіка предметної галузі як наук, так і особливості вмінь і навичок, що формуються у студентів під час навчання. Так, на заняттях з охорони праці учні вивчають теоретичні та практичні питання безпеки праці, запобігання виробничому травматизму, професійним захворюванням і отруєнням, аваріям (катастрофам), пожежам і вибухамна виробництві, при вивченні дисципліни технологія швейних виробів обов'язковим є вивчення охорони праці при виконанні ручних, машинних робіт, невід'ємною частиною вступного заняття з виробничого навчання є висвітлення питань охорони праці, пожежної безпеки та електробезпеки в навчальних майстернях тощо.

Ефективному формуванню основ культури безпеки життєдіяльності майбутнього фахівця в умовах навчального закладу сприяє: узгодженість (цілей, змісту, методів, темпу тощо) діяльності педагога та студентів щодо формування основ культури безпеки життєдіяльності як особистісної цінності в умовах професійної підготовки; систематичне планування діяльності педагога та студентів з підготовки до використання або уникнення небезпечних і шкідливих чинників життєдіяльності в повсякденному і професійному житті; цілеспрямоване формування мотивації студентів до оволодіння культурою особистої безпеки життєдіяльності; формування ціннісного ставлення до безпечної життєдіяльності і потреби самовиховання культури безпеки життєдіяльності студентів [8, с. 73-80]; систематичне відпрацювання з виробленням

умінь і навичок безпечної життєдіяльності студентів тощо.

Підбираючи методи навчання необхідно звертати увагу на ті, які зможуть підвести учнів до свідомого засвоєння правил і норм безпечної поведінки як у процесі пояснення навчального матеріалу, так і самостійній роботі. Пояснюючи матеріал доцільно застосувати індуктивний метод (перехід від конкретних фактів до загальних положень, від простого до складного) та дедуктивний (від загального до конкретного).

Методи навчання, які викладач застосовує для формування культури безпеки життєдіяльності повинні забезпечувати активну пізнавальну діяльність студентів протягом усього процесу навчання. Добір методів навчання має бути зорієнтованим на формування відповідальності особистості за свої дії, враховуючи особливості підходів, методів, прийомів, засобів навчання кожної дисципліни та передбачити інтегроване формування культури безпеки життєдіяльності. Важливою вимогою до методів навчання є те, що вони повинні сприяти розвитку мотивації безпечної діяльності учнів.

Формування культури безпеки життєдіяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів є важливою складовою їхньої професійно-практичної підготовки, яке відбувається завдяки застосуванню різноманітних методів навчання і виховання, створення сприятливого морально-психологічного клімату в спілкуванні учнів та викладачів. Провідну роль в процесі формування культури безпеки життєдіяльності учнів займає стимулювання учнів до безпечного виконання будь-якого виду робіт.

Список використаної літератури

1. Белов О. Актуальні проблеми викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» у вищих навчальних закладах / О. Белов, В. Лапін // Охорона праці. – 2002. – № 9. – С. 9–16.
2. Єрмакова Т.С. Індивідуалізація формування культури здоров'я школярів у польських школах / Т.С. Єрмакова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2015. – № 1. – С. 29–33.
3. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – № 8. – С. 149–1537
4. Ісаєв С.А. Формування культури безпеки життєдіяльності у вищих навчальних закладах України / С.А. Ісаєв, А.П. Пашков // Культура безпеки, екології та здоров'я. – 2010. – № 2. – С. 27–29.,
5. Ключевые вопросы практики повышения культуры безопасности. Доклад Международной кон- сультативной группы по ядерной безопасности. – Серия изданий по безопасности, INSAG -15. – Вена: МАГАТЭ, 2002. – 24 с.
6. Кодекс цивільного захисту України Кодекс України; Закон, Кодекс від 02.10.2012 № 5403-VI Документ 5403-VI, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2019, підстава – 2629-VIII
7. Кулалаєва Н. В. Виховна складова педагогіки безпеки: монографія / Н.В. Кулалаєва, О. А. Мармазинський, В.О. Михайлюк. – Миколаїв: видавець Торубара В. В., 2014. – 354 с.
8. Микитюк О. Формування культури здоров'я студентів в умовах модернізації навчально-виховного процесу / О. Микитюк, О. Шиян // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2011. – № 2(4). – С. 73–80.
9. Проблеми впровадження культури безпеки в Україні. - К.: НІСД, 2012. – 17 с.

ВПЛИВ НАСЛІДКІВ ЗАБРУДНЕННЯ ҐРУНТІВ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ ПРОДУКТИ ХАРЧУВАННЯ

*Назаренко А.В.
м. Полтава*

Анотація. У статті йдеться про забруднення ґрунтів як глобальну проблему.